

ALBERT EINSTEIN: Hogyan látom a világot? (Szécsi Ferenc fordítása) Szentágothai János bevezető tanulmányával és Lengyel Béla utószavával. (Gladiátor Kiadó Kft., Bp., 1994.)

Einstein ezt a kötetet 1934-ben az amszterdami Querido Verlagnál jelentette meg, nem sokkal azután, hogy a fasiszta hatalomátvétellel bekövetkező németországi változások miatt megkezdődött emigrációja. A kötet legsúlyosabb dokumentumai és reflexiói azzal kapcsolatosak, hogy Einstein felmondja tagságát a Porosz Tudományos Akadémián és a Bajor Tudományos Akadémián, elhatározza magát a hitleri Németországtól, figyelmeztet az egyre súlyosodó háborús veszélyre, keresi az útját egy olyan országhoz, ahol származási és világnézeti megkülönböztetés nélkül befogadják, s engedik, hogy életét nyugodt körülmények között a kutatásnak szentelje. A Faust Kiadó Budapest jóvoltából ez a kötet már 1935-ben megjelent magyarul is és híven tolmácsolta Einstein szelvényeit a hitleri nyomokon elindult kirekesztő német tudománypolitika ellen. A kötet persze a pacifista Einstein két világháború közötti megnyilatkozásaihoz és utazásai során adott általános kulturális-politikai nyilatkozataiba is betekintést enged. Bár tudományos jellegű részletek is szerepelnek a kötetben (többek között Keplerről, Newtonról, Maxwellről, Lorentzről szóló megemlékezések, nézetek az elméleti fizika módszeréről, rövidke ismertető a relativitáselméletéről, aránylag hosszabb magyarázat a Flettner-féle rotorhajó jelentőségéről és a folyammederben a meander-képződéséről), a kötetet mégis inkább közéleti jellegűnek érezzük.

Jó, hogy a majdnem hatvanéves könyv ismét hozzáférhető. Tanulságos, hogy mennyire jól látta Einstein a közéleti veszedelmet; hogy a türelemnek és demokráciának ez a közmondásosan szelíd példaképe is mennyire esendően elveszítheti türelmét; hogy a hatvan évvel ezelőtti publikációs sietséget mennyire kockázatos megismételni. A kötet ugyanis nem tudományosan, legfeljebb történelmi dokumentumként aktuális. Talán többre vinne egy új válogatás, ami Einsteint, az embert és az apolitikus kényszerpolitizálót mutatja be és egy másik, amely a tudomány 20. századi forradalmának barikádja mindkét oldalán gyötrődő filozófust és átalakuló szemléletű kutatót állítaná elénk. Akkor elkerülhetnénk, hogy az 1935. évi gyors reagálás fordítási hibái változatlanul megjelenjenek ismét. Így a kötet csak dokumentum, de az azóta eltelt változó időnek csak erről a szeletről vall.

(A * I)

BALÁZS DÉNES: A csepegő kövek ígézetében. Az égerszögi Szabadság-barlang feltárásának története... (A szerző kiadása, Érd, 1994)

A szerzőről minden, a földrajzot kedvelő olvasó tudja, hogy azon honfitársaink közé tartozik, akik a legtöbbet látták a világból, s hogy mindazt az élményanyagot és tudást, amit útjai során szerzett, tucatnyinál is több könyvben és megszámlálhatatlan folyóirat-cikkben osztotta meg az itthon maradtakkal. Azt már kevesebben tudják róla, hogy nemzetközileg is jegyzett karsztkutató, s mint ilyen, a barlangok szerelmese. Azt már csak nagyon kevesen tudják, hogy az ő és néhány megszállott kutatótársa nevéhez fűződik az égerszögi Szabadság-barlang feltárása. Szándékosan nem a felfedezés szót használom, mert felfedezni véletlenül is lehet, barlangot viszont csak igen ritkán, legfőképpen ha beleesik az ember. Ez azonban Magyarországon 1954-ben már nemigen volt lehetséges. A feltárás más: ahhoz küszni, mászni kell, robbantani, törmelékkel kirámolni, dacolni a minden pillanatban leselkedő életveszéllyel, az omló kövekkel, a sikertelenség nyomában járó csüggedéssel. És persze kell hozzá az is, hogy néhány mindenre elszánt ember szabadságát feláldozza, fizetség nélkül gürccöljön heteken át minden optimizmus ellenére gondolatai legrejtettebb zugaiban birkózva azzal az érzéssel, hátha nem sikerül. Balázs Dénesnek sikerült. Nekik köszönhetjük, hogy hazánk „alvilágának” egy jókora darabja ismertté vált, hogy az égerszögieknek lett végre egy saját barlangjuk, az országnak pedig egy pártját ritkító szép-szerű (sajnos csak korlátozottan látogatható), ma már természetvédelmi területnek számító földtani értéke.

A negyven évvel ezelőtt íródott eredeti naplójegyzetek alapján készült könyv nemcsak dokumentum; sajátos lelki útmutatás mindazoknak, akik a föld bármely zugának (legyen az akár egy kis falu környéke az Aggteleki-karszton) megismerésére adják a fejüket, s egyben ki nem mondott figyelmeztetés mindannyiunknak: nem kell feltétlenül a világ végére mennünk, hogy a csodát megtaláljuk, s ha már megvan, vigyázzunk rá nagyon!

(N. G.)

TÓTFALUSI ISTVÁN: Ki kicsoda az antik mítoszokban (Móra Könyvkiadó, 1994, Budapest)

A görög és római mítoszok, mondák szereplőinek kislexikonát minden bizonnyal nagy örömmel forgatják majd azok az olvasók, akik szeretik az ókori irodalmat és művészetet, és azok is, akik pusztán csak eligazodni szeretné-

nek az antik hősök világában. A kötet egy kislexikon, amely a regék hőseit, kálváriáját ábécésorrendben mutatja be. A szócikkeket a fontosabb szereplők ihlette irodalmi, zenei, képzőművészeti alkotások egészítik ki. A könyv szerzője – terjedelmi okokból – természetesen nem sorolhatta fel az összes antik hőst, csak azok a jelentősebb görög és római alakok kerültek a kiadványba, akik a magyarul is olvasható ókori irodalmi művekben: Homérosz, Hésziódosz, Vergilius, Ovidius írásai-ban is megtalálhatók. A mítoszokban előforduló mellékszereplők csak cím-szóként kaptak helyet úgy, hogy a nevük melletti utalás jelzi, mely „főszereplő” kapcsán tudhatunk meg róluk a legtöbbet. A kislexikont egy tizenhat részes leszármazási táblázat egészíti ki, amely a szövevényes rokonsági kapcsolatok közötti eligazodásban lehet segítségünkre.

A jól áttekinthető, fotókkal, grafikával illusztrált könyv ajánlható minden korosztálynak, annál is inkább, mert ma művelt ember már elképzelhetetlen az antik mítoszok ismerete nélkül.

(- yk -)

Szemtanú tudomány: PESTHY GÁBOR szerk. (Park Könyvkiadó, 1994, Budapest)

A kiadó – eddigi hagyományait követve – ebben az évben is egy nagyon gazdagon és izléseken illusztrált könyvsorozatot kínál a tudománytörténet iránt érdeklődők számára. Szülőknak, tanároknak, diákoknak egyaránt ajánljuk a könyvet, melyekkel a környező világ tudományos megismerésére akarják ösztönözni az olvasókat. Hogy a most megjelent Az anyag és A mozgás c. kötetek segítségével ez hogyan érhető el, nem tudni, mert egyetlen gondolatébresztő mondat, kérdésfeltevés sem található a lapokon. A sorozatoknak más pozitívuma van. Olyan régi és modern eszközök, berendezések, fizikai és kémiai jelenségek egyszerű, érthető leírásával találkozhatunk bennük, amelyek megértésével egy általános iskolás is könnyen megbirkózhat. A pedagógusoknak pedig ötletet adhat óravázlatok készítéséhez, kísérletek elvégzéséhez, egy kis tudománytörténeti áttekintéshez. Ez utóbbihoz még tudósportrékat is találunk a kötetekben.

A könyveket lapozva egy vágya mindenkiéppen lesz az olvasónak: elmenni a londoni Természettudományi Múzeumba, ahol a könyvekben található ritka tárgyak, műszerek eredetiben is megtekinthetők.

(- kn -)

